

روز جهانی پیشگیری از فقر

خطبه‌های پیشنهادی

تدوین و نشر:

بنیاد مجازی آبادگران مساجد

www.aabadgaran.ir

خطبه‌ی این هفته به مناسبت «روز جهانی پیشگیری از فقر» است. هر ساله روز هفدهم اکتبر (برابر با ۲۵ مهرماه) از سوی سازمان ملل متحد به عنوان روز جهانی فقر معرفی شده است. فقر به معنای درویشی، نداری، تهی‌دستی و تنگدستی است. فقر فقدان است که گریبان انسان را در راه تحقق نیازهای اساسی‌اش می‌گیرد. از این رو فقیر کسی است که برای ادامه‌ی زندگی به چیزی مثل خوراک و پوشاک نیازمند است. در این خطبه به عوامل ایجاد فقر و راه‌های مبارزه و ریشه‌کنی آن از دیدگاه اسلام اشاره می‌کنیم.

❖ بحث

فقر یا تهیدستی یا تنگدستی، وضعیتی است که فرد، دارایی مادی یا درآمد کافی برای رفع نیازهای اولیه خود را ندارد. فقر از ناهنجارترین دردهای زندگی انسان است و از ابتدای خلقت همزاد او بوده است. فقر شرایطی است که انحرافات روانی، اخلاقی و اجتماعی فراوانی را به همراه دارد و انسان نباید هیچگاه خودش را در دام آن بیندازد. گاهی اوقات ما ناخواسته در یک بستر فقر آمیز قرار می‌گیریم که در این شرایط می‌بایست در عین تلاش برای تغییر مشروع وضعیت، از فقر برای قربت به خدا استفاده نماییم. چرا که خداوند انسان‌ها را گاهی اوقات با فقر می‌آزماید و گاهی اوقات با ثروت. البته منظور ما از آزمون فقر، پذیرفتن آن به عنوان یک واقعیت دائمی و ماندن در آن شرایط نیست؛ بلکه منظور ما آن است که انسان در شرایط فقر، اولاً برای غلبه بر آن، از هیچ تدبیر و تلاش مشروعی دریغ نرزد و ثانیاً تا زمان به ثمر نشستن این تدابیر و تلاش‌ها، خویشتن را با صبر و ایمان و توکل، تجهیز نموده و در برابر سختی‌ها و زبری‌های شرایط، از خود مقاومت و استقامت نشان می‌دهد. از سوی دیگر، کسانی که در حوزه فقرزدایی فعالیت می‌کنند، آثار مثبت فقرزدایی متوجه همه‌ی جامعه می‌گردد. و متقابلاً کسانی که نسبت به رواج فقر در جامعه، بی‌تفاوت هستند پیامدهای منفی فقر در جامعه، متوجه آن‌ها می‌گردد. برای مثال رواج فقر در جامعه ممکن است باعث انحرافی مانند دزدی شود و این دزدی از کسانی به عمل می‌آید که بی‌نیاز باشند. پس پیامدهای منفی فقر، به صورت مستقیم و غیرمستقیم بر همه‌ی افراد جامعه تاثیر می‌گذارد. در حالی که اگر فقر وجود نداشته باشد، سایر آسیب‌ها و انحرافات دیگر نیز در جامعه کاهش می‌یابد.

✓ انواع فقر:

- (۱) فقر مطلق: محرومیت انسان در تامین حداقل نیازهای اساسی (مانند: خوراک و پوشاک است).
- (۲) فقر نسبی: گاهی اوقات، تامین حداقل نیازها برای انسان امکان‌پذیر است، اما او در تامین سایر نیازها و امکانات جدید زندگی مدرن، ناتوان است. این شرایط، فقر نسبی می‌گویند.

✓ برخی از علل ایجاد فقر:

- (۱) ظلم و زیاده خواهی دنیاپرستان علیه فرودستان و نیازمندان باعث ایجاد فقر می شود.
- (۲) تنبلی، بیکاری و راحت طلبی باعث ایجاد فقر می شود.
- (۳) اسراف و زیاده روی باعث فقر می شود.
- (۴) رشوه خواری و اختلاس (فساد) باعث ایجاد فقر می شود.
- (۵) ثروت اندوزی و احتکار عده ای قلیل، باعث فساد و فقر در جامعه می شود.
- (۶) تبعیض در فرصت سازی برای اعضای جامعه، باعث ایجاد فقر می شود.

✓ پیامدهای مخرب فقر از نظر اسلام:

- (۱) فقر باعث ایجاد کفر می شود؛ به همین خاطر پیامبر (ص) می فرمود: «اللهم إني أعوذُ بك من الكفرِ والفقرِ» (رواه النسائی)؛ یعنی: «بارالها از کفر و فقر به تو پناه می آورم».
- (۲) فقر باعث انحطاط اخلاقی و ترویج فحشا در جامعه می شود. به همین خاطر قرآن کریم فرموده: «الشَّيْطَانُ يَعِدُكُمُ الْفَقْرَ وَيَأْمُرُكُمْ بِالْفَحْشَاءِ» (البقره: ۲۶۸)؛ یعنی: «شیطان به شما وعده فقر و تنگدستی می دهد و به کارهای زشت و فحشا وادار می کند».
- (۳) فقر باعث ایجاد آسبها و انحرافات روانی، اخلاقی، اجتماعی و.. از جمله اضطراب، پرخاشگری و خشونت، بیکاری، اعتیاد، حسادت، خودخواهی و... در جامعه می شود.

✓ چند روش برای مقابله با فقر از نظر اسلام:

- (۱) کار و تلاش و کوشش: «إيسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَى» (النجم: ۳۹)؛ یعنی: «برای مردم پاداشی جز آنچه خود کرده اند نیست».
- (۲) دعا و درخواست از خداوند: «لِلرِّجَالِ نَصِيبٌ مِّمَّا كَتَبْنَا وَلِلنِّسَاءِ نَصِيبٌ مِّمَّا كَتَبْنَا وَأَسْأَلُوا اللَّهَ مِنْ فَضْلِهِ» (نساء: ۲۳)؛ یعنی: «مردان و زنان را از آن کاری که می کنند نصیبی است و روزی را از خدا بخواهید». همچنین رسول الله (ص) در دعاهای خود می فرمود: «اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْهُدَى وَالتَّقَى وَالعِفَافَ وَالعِغْنَى» (رواه ترمذی)؛ یعنی: بارالها از تو هدایت پارسایی و پاکدامنی و بی نیازی مالی می طلبم».
- (۳) ارتزاق حلال: «كُلُوا مِمَّا فِي الْأَرْضِ حَلَالًا طَيِّبًا» (البقره: ۱۶۸)؛ یعنی: «از آنچه در زمین است حلال و پاکیزه بخورید».
- (۴) تدبیر زندگی: انسان برای زندگی خود برنامه ریزی داشته باشد.
- (۵) پرهیز از اسراف و زیاده روی: «كُلُوا وَاشْرَبُوا وَلَا تُسْرِفُوا» (الاعراف: ۳۱)؛ یعنی: «بخورید و بیاشامید و اسراف مکنید».

۶) انفاق و زکات: «مَثَلُ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ كَمَثَلِ حَبَّةٍ أَنْبَتَتْ سَبْعَ سَنَابِلَ فِي كُلِّ سَنبَلَةٍ مِائَةٌ حَبَّةٌ وَاللَّهُ يُضَاعِفُ

لِمَنْ يَشَاءُ» (البقره: ۲۶۱)؛ یعنی: «مثل آنان که مال خود را در راه خدا انفاق می کنند، مثل دانه ای است که هفت خوشه برآورد و در هر خوشه ای صد دانه باشد. خدا پاداش هر که را که بخواند، چند برابر می کند».

۷) استغفار: «اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ إِنَّهُ كَانَ غَفَّارًا * يُرْسِلِ السَّمَاءَ عَلَيْكُمْ مِدْرَارًا * وَيُمْدِدْكُمْ بِأَمْوَالٍ وَبَنِينَ...» (نوح: ۱۰-۱۲)؛ یعنی:

«از پروردگارتان آمرزش بخواهید که او آمرزنده است * تا باران آسمان بر شما فراوان نازل کند * و شما را با اموال و فرزندان یاری کند».

۸) شکرگزاری: «لَئِنْ شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ» (ابراهیم: ۷)؛ یعنی: «اگر مرا سپاس بگوئید، بر نعمت شما می افزایم».

❖ جمع بندی و نتیجه گیری

ردیف	جمع بندی بحث
۱	فقر یا تهیدستی یا تنگدستی، وضعیتی است که فرد، دارایی مادی یا درآمد کافی برای رفع نیازهای اولیه خود را ندارد.
۲	فقر شرایطی است که انحرافات روانی، اخلاقی و اجتماعی فراوانی را به همراه دارد و انسان نباید هیچگاه خودش را در دام آن بیندازد.
۳	انسان مسلمان نباید در فقر فرو بماند و می بایست با تدبیر و تلاش، وضعیت خود را بهبود بخشیده و در این راستا از صبر و ایمان و توکل به خداوند بهره بجوید و خویشتن را به خداوند نزدیک نماید.
۴	رواج فقر در جامعه، به صورت مستقیم و غیرمستقیم بر همه ی اعضای یک جامعه تاثیر می گذارد.
۵	در یک دسته بندی، فقر را می توان به «فقر مطلق» و «فقر نسبی» دسته بندی کرد.
۶	«ظلم و زیاده خواهی دنیاپرستان»، «تنبلی و راحت طلبی»، «اسراف و زیاده روی»، «اختلاس و رشوه خواری»، «احتکار و ثروت اندوزی» و «تبعیض و نابرابری» می تواند از جمله عوامل ایجاد فقر در جامعه باشد.
۷	فقر باعث آسیب ها و انحرافات فکری، روانی، رفتاری و اجتماعی از جمله: «کفر»، «فحشاء»، «اضطراب»، «پرخاشگری و خشونت»، «بیکاری و اعتیاد» و «حسادت و خودخواهی» می گردد.
۸	دین مبین اسلام برای مقابله با فقر، این تکنیک ها را پیشنهاد می دهد: «کار و تلاش و کوشش»، «دعا و درخواست از خداوند»، «ارتزاق حلال»، «پرهیز از اسراف و زیاده روی»، «انفاق و زکات»، «استغفار» و «شکرگزاری».